

سیری در

اخلاق پزشکی

محمد علی تابعی

۱۳۹۰

پدیدآورنده: تابعی، محمد علی
عنوان: سیری در اخلاق پزشکی
تکرار نام پدیدآور: محمد علی تابعی
مشخصات نشر: قم: آل فاضل، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.
ISBN: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۱۱۱ - ۰۵ - ۶

وضعیت فهرست نویسی: لیبا
یادداشت: کتابنامه: ص [۱۲۸] همچنین به صورت زیرنویس
موضوع: اخلاق پزشکی (اسلام)
موضوع: اخلاق پرستاری
رده کنگره: ۱۳۹۰، ۴ س ۹ / ۶ / ۳۳۲ BP
رده دیویی: ۲۹۷ / ۴۸۵

نام کتاب: سیری در اخلاق پزشکی

مؤلف: محمد علی تابعی

خدمات پژوهشی، پژوهشکده شیخ صدوق

نشر: آل فاضل

چاپ: عمیل

نوبت چاپ: او

تاریخ چاپ: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۱۱۱ - ۰۵ - ۶

کلیه حقوق برای نویسنده محفوظ است

مرکز پخش:

خراسان جنوبی - بیرجند - خیابان پاسداران ۳۸ - پلاک ۱۰

مؤسسه آموزشی و پژوهشی ولی عصر (عج)

تلفن: ۰۵۶۱۴۴۵۰۱۶۶

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
تعریف اخلاق	۹
تعریف طب و طبیب	۱۰
سیری در اخلاق پزشکی	۱۱
دل‌نوشته‌ای برای طبیبان	۱۳

فصل اول:

اهمیت دانش پزشکی

نقش دین و اخلاق در دنیای پزشکی	۱۸
آگاهی ائمه معصومین علیهم‌السلام به دانش پزشکی	۲۱
دارویی برای شناخت	۲۸
هدف علم اخلاق پزشکی	۳۰
نقش یک طبیب در جلوگیری از یک انحراف	۳۱

فصل دوم:

اصول اخلاق پزشکی

۱. آگاه به حرفه پزشکی	۳۶
۲. بازآموزی مستمر	۳۶
۳. دقت در تشخیص بیماری	۳۷
۴. امانتداری	۳۸
۵. تقوا و پرهیزکاری	۳۹
۶. رازداری	۴۰
۷. حسن خلق	۴۳
۸. حلم و بردباری	۴۴
۹. خدمت به خلق	۴۶
۱۰. سخاوت و مردانگی	۴۸
۱۱. احساس مسئولیت	۴۹
۱۲. تلاش برای شناخت داروهای طبیعی	۵۱
۱۳. رعایت ضرورت در تجویز دارو	۵۱

فصل سوم:

اخلاق و آداب پرستاری

۱. پرستاری توأم با اخلاص ۵۴
۲. مدارا با مریض ۵۵
۳. اعمال مهر و عاطفه ۵۶
۴. انس با بیمار ۵۶
۵. نرمخویی و مدارا با بیمار ۵۷
۶. هدایت و ارشاد معنوی بیمار ۵۷
۷. تحمل سختی‌ها ۵۸
۸. تنبیه حکام شرعی مورد ابتلای بیمار ۵۹
۹. ایجاد امیدری در دل بیمار ۵۹
- تقدیر از پرستار ۶۲

فصل چهارم:

ویژگی‌های اخلاقی پژوهشگر

- اصول اخلاقی پژوهشگران ۶۶

فصل پنجم:

اهمیت درمان

- عوامل موفقیت درمان ۷۳
۱. شناخت بیماری ۷۳
۲. تجویز داروی صحیح ۷۴
۳. اجتناب از مصرف خودسرانه دارو ۷۴
۴. تحمل و همکاری بیمار ۷۶
۵. صدقه دادن ۷۷
۶. عدم درمان با حرام ۷۸
- درد و درمان از خداست ۷۹

۸۱.....	داروی درد
۸۱.....	اطعام چهل نفر و شفای بیمار

فصل ششم:

بیماری‌های روحی

۸۴.....	طبییان روحانی بشر
۸۶.....	قرآن؛ نسخه شفابخش
۸۷.....	اسلام و آرامش روانی
۹۲.....	حالات مخفی قلب
۹۵.....	انواع بیماری‌های قلب
۹۷.....	نمونه‌ای از قلب‌های بیمار
۹۸.....	اعتدال و نشاط، اساس سلامت قلب

فصل هفتم:

حفظ روحیه بیمار و همکاری! در سیر درمان

۱۰۳.....	بیماری و اندوه، مقدمه سلامتی و پیروزی
۱۰۳.....	روان‌درمانی امیر منصور توسط زکریای رازی
۱۰۴.....	تلقین‌های قرآنی
۱۰۵.....	همیشه نفوس خیر بزنیید
۱۰۶.....	امید دادن به بیمار
۱۰۸.....	دل‌داری امام صادق (ع) به بیمار
۱۰۸.....	صبر در بیماری
۱۰۹.....	نمونه‌هایی از اخلاق امام خمینی (ره) در مقابل پزشکان
۱۱۰.....	امام (ره) هرگز به ما اعتراض نکردند
۱۱۰.....	آقای دکتر، از شما بعید است!
۱۱۱.....	فردی استثنایی

- می‌خواهید پیری را معالجه کنید ۱۱۱
- یا خوشرویی ما را می‌پذیرفتند ۱۱۱

فصل هشتم:

نمونه‌هایی از تعلیمات پزشکی اسلام

- رفع سه بیماری ۱۱۴
- دستور طبی ۱۱۴
- پر خوری ۱۱۵
- رساله ذهیته طبیه ۱۱۸
- سفارش بیبا ۱۲۰
- مناجاتنامه پزشکی برگرفته از آیات و روایات ۱۲۱
- فهرست منابع ۱۲۷

پیشگفتار

اسلام به عنوان یک دین جامع الهی راه و رسم کاملی برای زیست فردی و اجتماعی در تمام ابعاد دارد و نظامی کاملاً غنی و بی نیاز ارائه می دهد؛ لکن زمانی به حقیقت نهایی دست می یابد که جامعیت خود را حفظ نموده و به صورت قانونی همه جانبه رعایت گردد.

تعالیم آسمانی از نظر پیوستگی و ارتباط شبیه اعضای بدن هستند؛ لذا اگر بخشی از آن آسیب پذیرد، بخش های دیگر نیز دستخوش آسیب می گردد که تحت ضابطه روح کلی حاکم بر آنها اداره می گردد.

زمانی جامعه مطلوب اسلامی نمایان می گردد که نه تنها سیستم حکومت، قضاوت، قانون گذاری، فرهنگ، اقتصاد و ... از قوانین اسلام الهام گرفته باشد؛ بلکه اخلاق و روش های فردی را اجتماعی به ویژه تحقیق و پژوهش نیز منطبق بر تعالیم عالی اسلام باشد.

تعریف اخلاق

اخلاق، الهامات درونی به غیر از نیروهای عقل و عاطفه است. نیرویی که از درون، تکالیفی را به انسان الهام می کند و باید ها و نبایدها را تعیین می نماید و یا ملکه ای است راسخ در نفس که بدون تأمل منشأ فعل اخلاقی می گردد.

در انسان غرایزی است که با حساب های مادی جور در نمی آید. همانگونه که غرایز مادی، ما را با جهان ماده پیوند می زنند و کانال میان ما و جهان ماده هستند، مثل حس گرسنگی و تغذیه، غرایز و نیازهای درونی نیز ما را با جهان ماوراء الطبیعه پیوند می زنند و کانال های ارتباطی ما با جهان معنا هستند که آگاهی درونی یکی از این ودیعه های الهی در درون بشر است.

قرآن کریم به این ودایع الهی در نهاد بشر اشاره دارد و در سوره شمس می‌فرماید: «فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا»^۱؛ «خداوند به انسان زشتی‌ها و خوبی‌ها را الهام نموده» و یا در جای دیگر می‌فرماید: «وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ»^۲؛ «ما کار نیک را به آنها وحی نمودیم».

بنابراین همین روح لطیف و الهی انسان است که در مسئولیت‌های خطیر انسان را یاری می‌رساند؛ به خصوص اگر این مسئولیت‌ها با جان، آبرو و ناموس مردم ارتباط داشته باشد؛ مانند شغل طبابت.

تعریف طب و طبیب

طب در لغت به معنای مهارت و تخصص و کسب حذاقت در علوم است و آنگونه که در «طب النبی» آمده از آن جهت آن را طبیب می‌گویند که دارای تخصص و بهره‌وآفری در دست‌پزشکی است.

در جای دیگر طبیب به معنی «پاک‌سازی» یعنی پاکیزه کننده جان‌ها و صفابخش روان‌ها آمده است و در بعضی از متون دینی از پزشک یا طبیب به عنوان رفیق یاد شده است.

در روایتی از پیامبر اسلام ﷺ چنین آمده است:

«أَنْتَ الرَّفِيقُ وَ اللَّهُ الطَّبِيبُ»^۳؛ تو رفیق هستی و

خداوند طبیب است.

در روایت دیگری از آن حضرت نقل شده است که مثل طبیب، رفیق و

۱. سوره شمس: آیه ۸

۲. سوره انبیاء: آیه ۷۳.

۳. کنز العمال: ج ۱۰، ص ۳.

نرمخو باش.^۱

عبارت «هو الشافی» نیز بیانگر همین نکته است که او شفا دهنده و طیب قلوب و نفوس است و ما جز واسطه فیض او و وسیله خیر برای بندگان چیزی نیستیم. با این نگاه است که ارزش حرفه پزشکی و قداست آن روشن می‌گردد.

اگر پزشک به قداست شغل و حرفه خود توجه داشته باشد، تلاش و کوشش او که چیزی جز خدمت به بندگان خدا نیست، عبادت و بندگی خداست؛ بلکه شغل او در راستای هدف خلقت و حفظ سلامت انسان است که مقدمه سلامت عقل و روح و هدف انبیا و اولیای الهی است.

سیری در اخلاق پزشکی

امروزه با پیشرفت‌های زیاد در علم پزشکی و به تبع آن رشد تکنولوژی پزشکی، با نگاهی به فضاهاى آموزشى - درمانى فاصله زیادى تا رسیدن به اخلاق حرفه‌ای در مشاغل پزشکی احساس می‌گردد. همین موضوع این جانب را بر آن داشت تا با توجه به منابع و متون اسلامی، سیر و روش پیامبر ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام اهمیت و ارزش طبابت و بایستگی‌های آن را در تئوری و تحت عنوان «سیری در اخلاق پزشکی» به جامعه پزشکی تقدیم دارم.

در این نوشتار برآنیم تا به اخلاق پزشکی از زاویه‌ای دیگر نگاه کنیم. نگاهی که شاید فرا اخلاق باشد؛ زیرا اخلاق حرفه‌ای تحت ضوابط و قواعد مکاتب مختلف فکری و انسانی شکل می‌گیرد؛ اما در این نگاه، اخلاق با رعایت اصول و قوانین منطبق بر دین و با الهام از روح لطیف انسانی تعریف می‌شود.

اخلاقی از نوع یکدل و یکسان شدن با مریض به لحاظ روحی و اخلاقی تا

بیمار بین خود و طبیب هیچ فاصله‌ای احساس نکند و طبیب برای مریض همان رفیق شفیق باشد. اگر به مریض چنین احساسی دست داد، یقیناً پزشک نیز سریع‌تر به هدف خود خواهد رسید که بهبودی و سلامت بیمار است. امید است که مطالعه این اثر تسکینی بر آلام و سختی‌های حرفه پزشکی و بیماران دردمند جامعه باشد.

دل‌نوشته‌ای برای طبیبان

خدایا! به لطف خود طبیبان ما را از شفقت بی‌پایان خود برخوردار گردان.
 خدایا! مریضان ما را از شفاخانه غیبت شفای کامل مرحمت فرما.
 خدایا! به جامعه ما توفیق قدردانی از پزشکان و پرستارانی را مرحمت فرما
 که آرامش را به بالین بیماران هدیه می‌کنند.
 خدایا! به جوانان دانشجوی ما قداست و حرمت علم پزشکی را عنایت بفرما.
 خدایا! مرض‌های جسمی را دردی است و چاره‌ای؛ به مدد خود مرض‌های
 روحی ما را به ما بنمایان و توفیق اصلاح و شفای آن را مرحمت فرما.
 خدایا! بنده تو نام این کتاب را «سیری در اخلاق پزشکی» نام نهاده است و
 خود از همه محتاج‌تر به اخلاق و موعظه است؛ پس ما را در هیچ شرایطی
 بی‌نیاز از آن مگردان.
 خدایا! همان گونه که پاییز خزان را با باران رحمت بهار و طراوت
 می‌بخشی؛ کویر خشکیده روح و جان ما را از طراوت ایمان، تقوی و نشاط
 بندگی لبریز کن.
 خدایا! همه منصب‌ها و عنوان‌های اعتباری این عالم دنیایی؛ پس افتخار
 بندگی در کوی خود را به ما عطا فرما.
 خدایا! شیرینی خدمت به بندگان خود را به کام پزشکان ما بچشان تا چون
 پیامبر تو ﷺ که «طیب دواتر بطبه» بود، پزشکان ما نیز پیش از اینکه مریض
 به دنبالشان بیاید، در کوی تو به دنبال بیماران بگردند.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

محمد علی تابعی